

Casper Bruun Jensen

At sortere forbindelser:

Om samfundsforskningens nytte

Resume

Hvordan gøres forskning anvendelig? Dette spørgsmål stilles med stigende frekvens af en stadig mere broget forsamling af interesser: som politikere, virksomheder og forskere selv. Spørgsmålet er ikke neutralt og implicerer ofte at samfundsforskning har et legitimeringsproblem, på grund af dens nuværende mangel på praktisk nytteværdi. Anvendelighed fremtræder således i stigende grad såvel som et politisk krav som en forskningsmæssig bekymring. Ikke mindst konstruktivistisk samfundsteori er vedholdende blevet beskyldt for at være såvel praktisk ubrugelig som politisk konservativ sammenlignet med andre tilgange, som mere aktivt har identificeret sig med sociale agendaer eller progressive formål. I denne artikel overvejes ideen om samfundsvidenskabelig nytte med en performativ tilgang, der stiller spørgsmålstegn ved skel som det teoretiske og det praktiske og det beskrivende og det normative. Det argumenteres at forskning uafvendeligt og kontinuerligt er involveret i at sortere forbindelser til omverdenen og at samfundsforskningen med fordel kunne foretage mere nuancerede analyser af omkostningerne ved at gøre sig nyttig samt potentialerne i at sortere sine forbindelser anderledes. Pointerne eksemplificeres ved hjælp af en case fra et

anvendt forskningsprojekt i den Canadiske sundhedssektor.

Indledning

What emerges is a concern with the machinery of a concept, or rather the processual manner in which a concept enables a number of elements to be ordered in time and space. From this it follows that a concept is explored not through its logical relations or formal standing, but as a kind of machine for making elements cohere as an event (Brown, 1997, 65)

Hvordan gøres forskning anvendelig? Dette spørgsmål stilles med stigende frekvens af en stadig mere broget forsamling af interesser: som politikere, virksomheder...og forskere selv, der bekymres over hvorledes deres aktiviteter ses som unyttige af praktikere ude i "den virkelige verden". Spørgsmålet er ikke neutralt. Det stilles kun sjældent med henblik på at påpege, hvordan forskning er nyttig i dens nuværende form eller for at afklare nyttebegrebet selv. Derimod kan man ofte iagttage en specifik normativ orientering i den måde, hvorpå det kommer på dagsordenen. Samfundsforskningen fremstilles i stigende grad som karakteriseret ved en selvindlysende

mangel på anvendelighed, og nytte fremtræder således som en forskningsmæssig bekymring (Hamlett 2003, Reason & Bradbury 2001) eller som et politisk krav (som eksempelvis i the Canadiske “New Economy Collaborative Research Initiative”, der finansierede det nedenfor omtalte forskningsprojekt).

I én velkendt analyse, argumenteres for at forskningslandskabet er under forandring: samfundet bevæger sig imod mere interaktive former for vidensproduktion, der baseres på samarbejde mellem virksomheder og forskning (mode 2) og væk fra en gammeldags arbejdsdeling, der placerede videnskab i et selvstændigt rum (mode 1) (Nowotny, Scott & Gibbons, 2001). Denne analyse beskriver tilsyneladende blot en forandringsproces, men den drager samtidig normative konklusioner. For hvis forskning basalt set ikke kan adskilles fra andre samfundsmæssige aktiviteter, så er traditionelle kriterier, som sandhedsværdi og korrekt repræsentation måske heller ikke hvad forskning bør stile efter. Derimod bliver relevans og anvendelighed centrale kriterier, og de eneste der kan bestemme hvorledes forskningen lever op til disse er involverede “stakeholders” og interessenter.

Diskussioner omkring forskningens anvendelighed finder sted på tværs af hele spektrummet af samfundsvidenskabelige og humanistiske fag, men den specifikke ramme for den følgende refleksion er det tværdisciplinære felt science and technology studies (STS) (Jensen, Lauritsen & Olesen, 2007), der blandt andet inkluderer sociologer, historikere, antropologer, økonomer, filosoffer og psykologer. Indenfor dette felt forefindes debatten om anvendelighed også, og her kan man støde på mange af de samme bekymringer, frustrationer og løsningsforslag, som i andre discipliner (f.eks Hess 2005, Verbeek 2006) Således argumenterer to anerkendte forskere Stefan Timmermans og Marc Berg for at forskningen har en forpligtelse til at demonstrere relevans ved aktivt at engagere sig med praksis, med henblik på

forbedringer. Dette er på ingen måde et unikt argument, men det er dog af særlig interesse i en STS sammenhæng, fordi dette felt kom til verden med en radikalt skeptisk agenda, der blandt andet blev brugt til at problematisere termer som “sandhed” og “rationalitet”.¹ Men mens man indenfor denne og relaterede traditioner ikke længere kan bruge disse begreber uden væsentlig kvalifikation, karakteriserer den samme trang til kritisk udspørgen ikke brugen af betegnelser som “nytte”, “anvendelighed” og “intervention”. Det er denne ukritiske indstilling, der gør det muligt for Timmermans og Berg at skabe en skærende kontrast mellem det nye og brugbare på den ene side og “traditionel” forskning, karakteriseret som såvel uanvendelig som “forslidt” (“stale”), på den anden (Timmermans & Berg, 2004, 203).

Den performative forsker

Forskningens praktiske nytte er i høj (dis-)kurs i disse år, men diskussioner om fordelene og problemerne med “normative” overfor “beskrivende” eller “analytiske” tilgange har en lang historie. Konstruktivistisk samfundsteori (i og uden for STS) er vedholdende blevet beskyldt for at være såvel praktisk ubrugelig som politisk konservativ i forhold til andre tilgange, som mere aktivt har identificeret sig med sociale agendaer eller progressive formål (Radder 1992, Winner 1993), ikke mindst inspireret af kritisk teori. Samtidig har konstruktivister nægtet at godtage præmisserne for denne debat, netop fordi der, fra deres synspunkt, ikke forefindes et entydigt skel mellem det normative og det beskrivende, eller mellem det praktiske og det teoretiske (Berg 1998, Jensen 2004, Latour 1999, Pickering 1990).

1 En sådan problematisering deles med tilgange fra samfundsvidenskab og humaniora, der groft kan grupperes som postmoderne og poststrukturalistiske. I modsætning til hovedparten af disse analyser, angreb STS ikke primært de klassiske begreber konceptuel, ved hjælp af dekonstruktion, men ved etnografisk at studere hvordan videnskabsfolk arbejder.

For konstruktivister er alle aktører engageret i et konstant arbejde med at "performe" deres verdener på specifikke, situerede måder. Således er doktoren medskaber af en version af patienten og dennes sygdom, som muliggør at der kan gribes ind i den på specifikke måder. Ligeledes konstruerer sundhedspolitikeren en version af sundhedsvæsenet, der gør dette felt tilgængeligt for politiske indgreb og tiltag. Og på samme vis skaber forskeren versioner af de fænomener som han eller hun undersøger. Denne performative indgangsvinkel forandrer spørgsmålet om praktisk anvendelighed, fordi den påpeger at nytte ikke er en iboende egenskab ved bestemte teorier eller metoder. Nytte skabes derimod i løbet af arbejdet med at forske (eller behandle etc.) og fremkommer som sådan altid i samspil med mange andre aktører, der er med til at sætte rammerne for det nyttige. Det et på grund af dette forhold at forskningsaktiviteten, med Steve Brown's ord, kan ses som "en maskine til at få elementer til at hænge sammen i en begivenhed". Men hvad denne begivenhed faktisk indebærer, kan kun bestemmes ved undersøgelse af forskningens konsekvenser i forhold til en given situation. Dette vil blandt andet sige, ved at følge hvad forskeren gør i forhold til en given praksis og hvordan hans efterfølgende redegørelser for disse aktiviteter påvirker senere initiativer i forhold til denne praksis.

STS og anden mikroorienteret social forskning har ofte benyttet en sådan åben indgangsvinkel som en metode til at tage aktørers kategorier og situationer seriøst. Det er generelt accepteret at det ikke er nok at høre på hvad folk siger om sig selv: man bliver nødt til at se hvad de faktisk foretager sig og undersøge hvilke konsekvenser deres handlinger har. Men selvom dette er almindelig anerkendt indenfor megen samfundsforskning, har det været langt sværere at godtage at dette også er tilfældet når forskningen selv gøres til genstand for analyse. Dette er sandsynligvis en af grundene til at diskussioner om det nyttige og det

brugbare ofte præsenteres abstrakt, som om teorier og metoders konsekvenser kan udredes på forhånd ved at forstå deres "logiske relationer" og "formelle position". I kontrast til denne skolastiske indgangsvinkel, vil en performativ tilgang derimod interessere sig for de specifikke elementer, som forskeren forsøger at få til at hænge sammen i teori og i praksis. Og han ville spørge til hvilken slags "begivenhed" dette giver anledning til. Det er denne proces, der er indeholdt i betegnelsen "at sortere forbindelser".

Sortering skal her forstås som det praktiske arbejde med at finde ud af hvordan man kan samarbejde med andre organisationer, institutioner eller agendaer, som en uundgåelig del af at bedrive forskning. Termen forbindelser indikerer at intet samarbejde kommer uden omkostning, fordi alle samarbejdspartnere har kulturelle, politiske eller økonomiske relationer med i bagagen. Det at sortere forbindelser handler derfor om de processer hvorigennem forskere, med eller mod deres vilje, tilknyttes institutionelle eller politiske agendaer, der kan være nok så forskellige fra deres egne, men som ikke desto mindre er med til at forme forskningsspørgsmål, metoder og konklusioner.

Det er værd at bemærke at den performative indgangsvinkel til spørgsmålet om nytte ikke gør brug af et traditionelt videnskabeligt sandhedskriterium. Dette antyder måske at denne forskning kunne implicere en pragmatisk vilighed til at hoppe med på ideen om at samfundsforskning burde blive mere samfundsnyttig, som i mode 2 argumentet. Men der er flere ting på spil i det performative argument end en anti-intellektuel forhåbning om anvendelighed. Dette skyldes blandt andet at en performativ tilgang tydeliggør at spørgsmålet "hvad er nytte?" ikke har et entydigt svar, fordi det selv rejses og besvares på radikalt forskellige måder, alt efter hvordan forskningens forbindelser sorteres (Smith, 1988). Man kan ganske vist argumentere for at en performativ indstil-

ling går dårligt i spænd med en fuldkommen abstrakt og teoretisk refleksion (det berygtede “elfenbenstårn”, som gammeldags forskere siges at bebo) fordi ideen om “forskning for dens egen skyld” automatisk afskærer forskeren fra at skabe mange anderledes typer af forbindelse. Men samtidig gør en performativ indstilling forskeren lige så mistænksom over for løfter om anvendelighed, der ikke indeholder en analyse af hvilke omkostninger, det medfører at sortere forbindelser på en sådan måde at forskningen fremstår “nyttig” i andre sammenhænge.

I de følgende afsnit diskuterer jeg nogle af de problemstillinger, der opstod som en del af en STS-baseret forskningsintervention i et pilot-projekt omkring indførslen af et trådløst telefon system på en hospitalsafdeling. Vores tilgang var inspireret af mikro-sociologi, men studiet var del af et langt større projekt, der havde til formål at bruge samfundsvidenskabelig analyse til at informere sundhedspolitiske agendaer. Lad os kigge nærmere på hvad dette implicerede i forhold til den forskningsmæssige anvendelighed, der blev etableret indenfor dette projekt.

Action for Health og det trådløse telefonsystem

Studiet af det trådløse telefonsystem var en del af det langt større projekt *ACTION for Health*, finansieret med 3 millioner dollars af det Canadiske *Social Sciences and Humanities Research Council* igennem “New Economy Collaborative Research Initiative”. Projektet havde til formål at “explore whether or not the introduction into the health sector is meeting stated policy objectives, and protecting what Canadians value in their health system.”² Projektbeskrivelsen understregede at det innovative potentiale lå i den “socio-technical

orientation, deriving from a social informatics perspective, which gives primacy to the social contexts in which human interaction with computers occurs.” Således var projektet i vid udstrækning baseret på etnografiske feltstudier af forskellige sundhedspraksisser, der eksperimenterede med at indføre nye it-systemer. På den baggrund var det en ambition at kommunikere forskningsresultater til “key decision makers and health policy stakeholders” for derved at bidrage til udviklingen af mere realistiske og relevante politiske og tekniske initiativer i sundhedssektoren. Projektet arbejdede også nært sammen med “health practitioners, community groups and other stakeholders to bridge the gap between academic findings and real-world issues.”

Forholdet til specifikke sundhedspraksisser var centralt, fordi det var igennem kontakter med disse, at adgang til felten ville komme i stand. Projektlederen var derfor i konstante forhandlinger omkring hvilke betingelser, der ville blive stillet til forskere, for at de kunne få adgang til forskellige hospitaler, afdelinger og sundhedsforskningsenheder. Dette var også tilfældet med pilot-projektet omkring implementeringen af et trådløst telefonsystem på en hospitalsafdeling, som vi blev inviteret til at studere.

For et par år siden var dette hospital flyttet ind i nye bygninger og som del af flytningen var et nyt kaldesystem for sygeplejersker blevet introduceret. Oprindeligt var ideen at trådløse telefoner skulle tages i brug samtidig, men implementeringen var blevet forsinket. I slutningen af 2004 blev vores projekt kontakket af en person fra IT-afdelingen, der kunne fortælle at et pilotprojekt med disse telefoner endelig var under opstart. En forklaring af projektformålet lød som følger:

This wireless network would allow access to both wireless carts to hold computers allowing clinicians’ mobile wireless access to clinical information, and also allow for the integration of wireless

2 Action for Health Project proposal, tilgængelig fra (http://www.sfu.ca/act4hlth/about_project/index.html). Besøgt 08-02-2007.

phones into the Nurse Call System to facilitate enhanced communication between staff, patients and their families (Information department memo, May 2005).

Vores forskningsprojekt havde tidligere været involveret i introduktionen af en automatisk "drug-dispensing machine" (Balka and Kahn-moui, 2004) og på den baggrund blev vi altså inviteret til at deltage på ny. Vi kunne således studere implementeringen af disse teknologier i praksis, med henblik på at udvikle en mikrosociologisk analyse af deres måder at indvirke på arbejdspraksis. Samtidig ville vi fungere som "problemløser", der ville tage os af problemer, der måtte opstå under implementeringen.

Men selvom dette så ud til at være til gavn for alle parter, viste det sig at de forskellige krav, der blev stillet til os som henholdsvis a) forskere b) problemløser og c) informanter til Canadisk sundhedspolitik, var mere komplicerede end som så, og at det på ingen måde var simpelt at "bridge the gap between academic findings and real-world issues." Det krævede en vedvarende sortering og gen-sortering af forbindelser, som i et puslespil, hvis brikker ikke dannede noget helt billede.

Pilotprojektet

Indledningsvis afholdtes adskillige møder, der havde til formål at bestemme hvad de praktiske rammer for pilotprojektet skulle være. I disse møder deltog it-afdelingen, telekom afdelingen, leverandøren, såvel som oversygeplejersken og afdelingskoordinatoren (Jensen 2006 for en detaljeret beskrivelse). Den overordnede ide var at hver sygeplejerske ville få udleveret en trådløs telefon. Via telefonkonsollens touch screen kunne hver telefon kobles til alarmerne på en bestemt stue eller seng. Derfor ville opkald fra disse rum nå den korrekte sygeplejerske med det samme, og det omfattende arbejde med at lede efter den rigtige person ville forsvinde. På det formelle plan krævede dette at der blev udviklet

regler og procedurer for hvordan telefonerne skulle benyttes.

Ligeledes blev møderne brugt til at overveje optræningsfasen i brug af telefonerne. Optræning var central for at implementeringen kunne gå glat, men samtidig måtte den gerne gå meget hurtigt. Denne spænding skabte debat mellem afdelingsledelsen, telekom og it-afdelingen om hvorvidt implementeringen blev unødigt fremskyndet. Telekom hævdede at "når noget bliver fremskyndet, går det altid galt og alle tror det er telefonernes skyld". Afdelingen insisterede imidlertid på at "go-live" tidspunktet ikke kunne udsættes yderligere. Derfor overtalte de leverandøren til at gennemføre træningssessioner for hele afdelingen i løbet af en uge. Da disse nødvendigvis måtte finde sted samtidig med det almindelige arbejde på afdelingen, blev løsningen, at leverandøren opstillede et lille demo system i et separat lokale, hvor folk kom forbi i løbet af dagen og fik et kort kursus i hvordan man ringede op og brugte konsollen til at koble telefonen til de rigtige rum.

Da systemet blev taget i brug havde jeg deltaget i en hel del træningssessioner og følte mig nogenlunde sikker på at jeg kunne hjælpe med mindre praktiske og tekniske problemer. Jeg var også beredt på at samle data, både for forskningens skyld og for at kunne komme med input til opsamlingsmøder, som ville finde sted dagligt i opstartsfasen.

Spøgelsesopkald

Telefonerne blev taget i brug med relativt få problemer. Men da en sygeplejerske tændte sin telefon begyndte den med det samme at få opkald fra et rum, den ikke burde have forbindelse til. Over de næste dage blev telefonen ved med at modtage sådanne mystiske opkald og andre telefoner havde tilsyneladende det samme problem, der hurtigt fik betegnelsen "spøgelsesopkald". Som del af dataindsamlingen noterede jeg problemets tid, sted, telefon og stuenummer og sikrede at konsollen havde de korrekte indstillinger. Dette og andre

problemer blev diskuteret på eftermiddagens opsamlingsmøder og nogle blev videregivet til leverandøren. Der er ingen tvivl om at min deltagelse i denne fase af projektet havde større betydning end jeg havde regnet med. Tilsyneladende havde det en effekt blot at være til stede mens der ikke var andre, at hjælpe med små detaljer og samle op på problemer og love at noget ville blive gjort. Sådanne interventioner gjorde helt sikkert en forskel. I det følgende overvejer jeg i nøjere detalje præcis hvilken forskel de gjorde.

Hospitalsinterventioner: Sortering af forbindelser på afdelingen

På afdelingen observerede jeg spøgelsesopkald blandt sygeplejerskerne. Disse blev ikke taget særlig alvorligt af leverandøren, som mente de nok ville gå væk af sig selv. Da de ikke forsvandt, fik en sygeplejerske checket sin telefon. Her viste det sig at hun havde glemt at fjerne den tidligere vagts stenumre fra konsollen og derfor stadig modtog opkald derfra. Spøgelsesopkaldende skyldtes simpelthen inkompetence. Men som forsker var jeg sværere at afvise. Til sidst checkede leverandøren software loggene og fandt en teknisk fejl, der forklarede hvorfor visse telefoner blev ved at få opkald fra forkerte stuer. Min insisteren på at spøgelsesopkaldene var reelle nok, havde således en effekt, og på beskeden vis gav situationen mulighed for at tale sygeplejerskernes sag. Jeg foranledigede også andre små forandringer, som jeg, alt i alt tror, hjalp til at få pilotprojektet til at glide bedre. Gennem sådanne interventioner blev forskeren knyttet tættere til afdelingen, ligesom de utvivlsomt skabte grobund for yderligere invitationer til samarbejde mellem hospitalet og forskningsprojektet.

Andre forsøg på at intervenere kunne imidlertid ikke sortere forbindelser lige så gnidningsfrit. For eksempel var telefonerne programmeret til at ringe først til den primære og sekundære sygeplejerske, og derefter til

sundhedsassistenten. Dette passede sundhedsassistenterne fint, men sygeplejerskerne var utilfredse og mente mange opkald burde gå direkte til assistenterne. Jeg spurgte gentagne gange til denne problemstilling og foreslog at systemet kunne programmeres til at sortere opkaldene mere præcist, men dette forslag blev ignoreret. Langt senere gik det op for min kollega og jeg, at der kun havde været ansat sundhedsassistenter i få måneder. Deres indtog på afdelingen var en del af en omorganisering, der blandt andet havde krævet firing af sygeplejersker. Min tekniske løsning korresponderede i dette tilfælde ikke med en organisatorisk virkelighed, hvor integrationen mellem sundhedsassistenter og utilfredse sygeplejersker, var vigtigere end "effektiv" brug af telefonerne. Som afdelingslederen diskret lod mig vide var denne problemstilling uden for vore interventioners rækkevidde. I dette tilfælde blev vores forsøg på at omsortere forbindelser mellem faggrupper på afdelingen, anset for at bestyrke et uønsket status quo, som andre af lederens organisatoriske tiltag forsøgte at forandre. Af samme grund var denne intervention heller ikke behjælpelig i forhold til at styrke forskerens forbindelser til hospitalspraksis.

De empiriske brudstykker, jeg just har beskrevet, illustrerer nogle af vore forsøg på at blive brugbare for vore samarbejdspartnere på hospitalet. På afdelingen blev vi kontinuerligt bedømt på den praktiske anvendelighed af vores aktiviteter og observationer. Samtidig fordrede vores position som besøgende forskere selvsagt at vi forsøgte at skabe rum til at bedrive forskning. Dette var ikke umuligt, men det var udfordrende og krævede konstante forhandlinger. Og i de tilfælde hvor forskningsaktiviteter ikke stemte overens med løsningen af et praktisk problem var det sædvanligvis forskningen, der blev frasorteret, som interviews, der måtte opgives, eller observationer, der måtte afbrydes. Denne måde at prioritere på var på sin vis indbygget i selve arrangementet, da vores samarbejdspartnere

ikke var interesserede i forskning som sådan, men voldsomt interesserede i at sikre en effektiv arbejdsgang. Konsekvensen var at vi ofte kæmpede for at få lov til at gøre andet og mere end at løse problemer, og at forskning blev set som irrelevant undtagen i det omfang, den kunne omsættes direkte i handlen på afdelingen. Denne logik blev særlig tydelig da it-afdelingen en enkelt gang henvendte sig for at gøre brug af os i vores kapacitet som forskere, i et memo, der også fortalte hvad konklusionen på vores evaluering ville være:

In December 2004 a wireless network was installed on [the ward] and in March 2005 the successful pilot project was implemented. The pilot is being evaluated by [the researchers] and the outcomes of this pilot will help to build a business case for further roll out into other clinical areas within [the hospital] (Information department memo, May 2005).

Politiske interventioner: Sortering af forbindelser uden for afdelingen

Som beskrevet ovenfor var vores projekt spundet ind i relationer, der affødte en konstant sortering af forbindelser mellem hospitals- og forskningspraksis. Det samme var tilfældet uden for hospitalets mure. Men hvor forskningens praktiske anvendelighed på afdelingen var helt centralt for at vedligeholde forbindelser dér, blev de samme aktiviteter omsorteret når vi kom tilbage til universitetet. For her blev de genartikuleret som irrelevante undtagen i det omfang de hjalp til at sikre en strøm af data til projektet. Ikke desto mindre kan man ikke tale om en iscenesættelse af “ren” forskning, så snart vi forlod felten. Derimod blev et ganske andet sæt forpligtelser, der havde at gøre med fordringen om at kommunikere forskningsresultater til beslutningstagere, nu sat i centrum. Disse aktører var ganske uinteresserede i, hvordan man kommer af med “spørgelsesopkald”. Men vi antog at de var lige så uinteresserede i hvorledes man kan redegøre etnografisk for implementeringen af

nye teknologier. Dette betød, at hverken vores konkrete problemløsende arbejde eller vores mikrosociologiske forskning kunne tælle for meget, når det handlede om at demonstrere anvendelighed til denne kreds. Derimod blev det særlig vigtigt at overveje hvorledes projektet kunne sikre “knowledge translation”. Indenfor projektet, blev dette fortolket som et krav om en syntetisering af resultater i form af temmelig simple “anbefalinger”, “udfordringer” og “muligheder”.

Således sorterede projektet forbindelser både på afdelingen og udenfor. Paradoxsalt nok betød projektets højt profilerede fokus på anvendelighed, at den socialforskning, som dannede baggrund for den oprindelige projektbeskrivelse, blev tonet ned både “i felten” og når resultater skulle “kommunikeres”. I stedet kom interventionerne selv i centrum, i form af “problemløsning” på hospitalet og “implikationer” for beslutningstagere. I hullet mellem det politiske niveau og hospitalsniveauet blev forskningens resultater mere og mere betydningsløse og til sidst knap synlige udenfor en akademisk sammenhæng.

At sortere forbindelser mellem samfundsforskning og sundhedspolitik

Som illustreret ved nærværende case, kan man lære fra performative tilgange, at skellet mellem det normative og det beskrivende, lige som mellem det neutrale og det intervenserende, er lige så kunstigt som det er bagudrettet. Godtager man denne indsigt, indebærer det, at argumenter i diskussionen om intervention, som går på, at forskningen kunne være brugbar og gavnlige for praksis hvis blot den *gød forsøge*, ikke er gangbar: Man kan ikke *vælge* at intervenere lige som man ikke kan *vælge at lade være*.

Dette stiller diskussioner om forskningens normativitet i et nyt lys, fordi det indikerer at forskningens selv-identificering med “interventioner”, “brugbarhed” eller “anvendelighed” *i sig selv* har begrænset betydning.

Som Latour (1987) sagde om betegnelser som “rationel” og “sand” er disse blot “komplimenter eller besværgelser”, fordi de altid leder til meget mere specifikke spørgsmål som hvem, hvornår, hvor, og ikke mindst, hvad skete der? I forhold til casen kan man paradoksalt nok sige at forskningsprojektets anvendelses-orienterede positionering for at skaffe eksterne midler, obstruerede vores evne til at basere senere interventioner på faktiske forskningsresultater. I stedet bedrev vi interventioner, der forekom relevante på afdelingen og som var tilpasset vores forestillinger om hvad der interesserer sundhedspolitikere, men som i begge tilfælde havde liden basis i vores forskning. Den interventionistiske betegnelse endte således i vid udstrækning med at være et “kompliment”, som vi gav til egen forskning.

Men når det er værd at gøre disse overvejelser er det selvfølgelig fordi “komplimenter” og “besværgelser” kan få deres eget liv: som det er tilfældet med myten om den rationelle videnskabsmand, således også i forhold til det her-værende spørgsmål om den “nyttige forsker”. Og i anvendelighedens navn blev det også muligt for vores projekt at “besværge” andre tilgange, der ikke levede op til de kriterier om nytte, som vi accepterede. Ikke desto mindre er det just for at holde spørgsmålet om den nyttige forsker åbent, hvilket vil sige: ikke at lade det forblive på et niveau af komplimenter og besværgelser, at det er centralt at undersøge de konkrete situationer og aktiviteter, der bliver udført under anvendelighedens banner.

Denne fordring er endnu mere vigtig fordi det er tydeligt at forskningens konsekvenser altid relateres til og fortolkes af andre aktører, som it-afdelinger, afdelingssygeplejersker og sundhedspolitikere. Som pilotprojektet illustrerede, er det ikke primært og da slet ikke udelukkende forskeren som bestemmer hvorvidt en anvendelig intervention har fundet sted, hvordan denne er et sket, og med hvilket resultat. På den vis er de selvfølgelig i båd med alle andre involverede aktører, der heller ikke kan

styre historiens gang, men ikke desto mindre forsøger at sortere forbindelser på måder, der er til gavn for deres forskellige projekter. For at vende tilbage til Steve Browns formulering kan vi da se interventioner som del af en “begivenhed” som forskeren kun har begrænset kontrol over, gode intentioner og stærk motivation til trods.

Ydermere eksemplificerer denne case, hvordan anvendelsesorienteret forskning ofte går på tværs af adskillige praksisser, som hospitalsafdelinger, administrative og politiske niveauer og forskningsverdenen, der hver især stiller forskellige krav til forskningens forbindelser, og blander sig i dem på mangeartede måder. I realiteten er forskeren ofte ude af stand til entydigt at bedømme nytteværdien af sine aktiviteter, blandt andet fordi disse er en del af adskillige sammenhænge på samme tid. Da dette er tilfældet tror jeg ikke at min case tilbyder nogle utvetydige konklusioner om brugbarheden af trådløse teknologier, og da slet ikke for sundhedsvæsenet i al almindelighed. Men af samme grund tror jeg at den giver mulighed for at få et perspektiv på forskellige måder at håndtere spørgsmål omkring intervention og anvendelighed i samfundsforskning.

Interventionsomkostninger

Med en performativ tilgang fremtræder intervention, bedømmelse og evaluering som hverdagsaktiviteter, som vi alle deltager i. Det specielle ved disse aktiviteter, når de navngives og formaliseres, er ofte at de benytter eksplicite metoder til at sortere forbindelser, og at disse metoder ofte ser simplificering og entydighed som en særlig dyd.

I relation hertil forekommer det mig symptomatisk at den centrale forskningsintervention på hospitalet var at skrive en evaluering, hvis konklusion – støtte til yderligere implementering – var blevet os foreslået af de involverede aktører. Det er ligeledes slående at anvendelighed på beslutningstagerniveau indenfor vores projekt blev fortolket således at politikere skul-

le fodres med simple beskeder om teknologiernes anvendelighed, der havde minimal relation til de mangeartede situationer vi observerede i praksis. Selvom vore interventioner blev set som nyttige både på hospitalet og udenfor, er det derfor værd at overveje hvordan og hvorfor.

Mens opmærksomhed overfor kompleksitet ofte ses som en central styrke ved kvalitativ samfundsforskning, blev netop en sådan opmærksomhed omdefineret til at være projektets Akilleshæl, når vi skulle kommunikere resultater til sundhedspraktikere og politikere. I modsætning til hvad der ofte lægges i betegnelsen "knowledge translation", var der derfor andet og mere involveret i vores "oversættelser", end klargøring af forskningens praktiske implikationer. De involverede derimod en kvalitativ forandring af vore analyser, der omformulerede komplicerede situationer til indlysende muligheder eller farer.

Det følger ikke af denne betragtning, at det til syvende og sidst er bedre at holde sig fra at rode med praksis. Men disse problemstillinger tillader os at fokusere på konsekvenserne af at omsortere forbindelser mellem samfundsforskning og beslutningstagning. Ikke mindst giver de mulighed for at se at forsøg på at få forskningen til at fremstå nyttig og praktisk for beslutningstagere kan have betydelige omkostninger, der som oftest betales af forskeren. Dette skyldes at praktisk nytteværdi i beslutningstagerens vokabular som oftest står i kontrast til en interesse for nuancerne omkring teknologibrug; en forståelse, der omvendt er befordrende for en skepsis i forhold til ideen om at om sådanne teknologier giver anledning til entydige forbedringer. Som casen indikerer, er det svært for sådanne forståelser at blive værdsat indenfor en praksis hvor "best practice guidelines" ses som kriterier for anvendelighed.

Konklusion

Anvendelsesorienteret forskning får ofte retorisk slagkraft ved hjælp af et additivt argument, der siger, at denne forskning simpelthen er samfundsforskning + praktisk relevans. Dette argument tager imidlertid ikke forskerens performative og situerede rolle i betragtning og det overser derfor at denne rolle ofte fordrer den samtidige håndtering af en mængde inkompatible forbindelser til forskellige aktører, agendaer og institutioner. Denne artikel har derfor argumenteret at spørgsmål om anvendelighed og intervention med fordel kan forstås som forsøg på at sortere relationerne mellem forskning, politik og andre praksisser på bestemte måder. Den performative tilgang indikerer at tidens fordringer om at gøre samfundsforskning brugbar ikke kan forstås som en simpel forbedring, men derimod må ses som en forandringsproces, der indebærer etableringen af nye forbindelser mellem forskning og samfund. Gennem denne proces kommer forskningen i berøring med institutionelle, økonomiske og politiske agendaer på nye måder, og herved skabes nye konfigurationer af disse relationer. Men konsekvenserne af denne omsortering af forbindelser er hverken helt igennem forudsigelige eller utvetydigt positive.

I denne situation bliver det centralt at overveje hvad jeg her kalder interventionsomkostninger. Formålet med dette er ikke at fjerne forskningens samfundsmæssige engagement. I stedet er det at skabe grobund for en genovervejelse af hvilke muligheder samfundsvidenskaberne kunne have for at engagere sig, hvis den hæftede sig ved anvendeligheden og interventionens tvetydige betydninger og tveæggede muligheder.

Den specifikke case indikerer, at etableringen af meget tætte forbindelser til sundhedspolitik let kan presse forskeren til at efterligne beslutningstageres diskurser i et problematisk omfang. Dette truer til gengæld med at fratage forskningen det åndehul, der behøves

for at kunne skabe ny viden, for eksempel om udfordringerne ved implementering af nye teknologier, og formulere implikationer og udfordringer, som ikke allerede er velkendte og accepterede blandt beslutningstagere. Vores accept af den diskurs, der blev promoveret i "New Economy Collaborative Research Initiative", bandt os til løfter om at forbedre praksis, og støtte politiske beslutningsprocesser alt imens vi bedrev forskning. Ved at godtage denne diskurs omsorterede vi forbindelser mellem forskning, sundhedsvæsen og politik. Og ved at benævne denne omsortering "synergi" usynliggjorde vi de forskningsmæssige omkostninger, der fulgte med vore nye forbindelser. Hvis man skal konkludere på denne proces, kunne man da foreslå at, snarere end at bekymre sig om hvordan samfundsforskning kan blive nyttig i andre "interessenters" øjne, burde den blive bedre til at fortælle om brugbarheden og nytteværdien af de ting den allerede gør. Jeg mener dette er en meget vigtig opgave.

Men måske kan en mere udfordrende konklusion også formuleres. Steve Brown argumenterede for at: "what matters is that we are able to devise methods where [] joint articulation of events becomes apparent, or at least is able to take place" (Brown, 1997, 83). I lyset af manglen på symmetri mellem forskning og beslutningstagere, både i den offentlige diskurs om forskningens nytte og i det anvendelsesorienterede forskningsprojekt, som jeg her har berettet om, synes jeg samfundsforskningen skulle hæfte sig ved ordet *joint*. Som vi har set, påpeger en performativ tilgang at forskning altid er sammenknyttet med andre aktører på mangfoldige måder. Men det tillader os også at spørge om denne relation nødvendigvis skal italesættes og udføres så ensidigt. Mit forslag er at samfundsforskningen burde blive bedre til at frigøre sig fra de nuværende samarbejdsformer med deres indbyggede forståelser af, hvad forskningen kan bidrage med. Det fremstår derfor som en yderst vigtig og nyttig op-

gave af eksperimenterere – såvel teoretisk som praktisk – med nogle nye måder at relatere til samfundet omkring os på. Dette kunne tage form af forsøg på mere præcist at kommunikere samfundsvidenskabens kapaciteter og muligheder. Men et snævert fokus på videnskabskommunikation er stadig begrænsende. Mere udfordrende og potentielt langt mere vigtigt – for såvel forskning som politik – er spørgsmålet om hvordan forbindelser konkret kan omsorteres -- hvilke kollaborative former, der kan udvikles -- så samfundsforskningen kan komme af med sin forstemmende rolle, som formidler af en (altid tvetydig) sandhed til beslutningstagere.

At overbevise beslutningstagere og andre interessenter om at forskning kan gøre andet og bedre end at formidle en forsimplet "sandhed", og at artikulere hvad dette andet og bedre kunne være: dette forekommer mig at være én vigtig "begivenhed", som samfundsforskningen burde forsøge at skabe.

Note:

Artiklen er en revideret udgave af "Sorting Attachments: Usefulness of STS in Health Care Practice and Policy", der udkommer i *Science as Culture* (særnummer med temaet *Unpacking "Intervention" in Science and Technology Studies*) i 2007. Jeg vil gerne takke Estrid Sørensen for invitationen til at komme med dette bidrag, samt de anonyme revieweres for deres inspirerende kommentarer. Særlig tak til Teun Zuiderent-Jerak for mange samtaler om emnet.

Litteratur

- Berg, M. (1998). The Politics of Technology: On Bringing Social Theory into Technological Design. *Science, Technology and Human Values* 23:4, 456-491.
- Balka, E. and Kahnemoui, N. (2004). Technology Trouble? Talk to Us: Findings from an Ethnographic Field Study. *PDC*, 1, 224-234.
- Brown, S.D. (1997). In the Wake of Disaster: Stress, Hysteria and the Event. In Hetherington, K. (ed.) *Ideas of Difference*. Oxford: Blackwell Publishers, pp. 64-84.

- Hamlett, P.W. (2003) Technology and Deliberative Democracy. *Science, Technology and Human Values*, 28:1, 112-40
- Hess, D. (2005) Technology- and Product- Oriented Movements: Approximating Social Movement Studies and Science and Technology Studies. *Science, Technology and Human Values*, 30: 4, 515-35.
- Jensen, C. B. (2004). A Non-humanist Disposition: On Performativity, Practical Ontology, and Intervention. *Configurations*, 12:2, 229-61.
- Jensen, C. B. (2006) The Wireless Nursing Call System: Politics of Discourse, Technology and Dependability in a Pilot Project. *Computer Supported Cooperative Work*, 15:5-6: 419-441.
- Latour, B. (1987) *Science in Action. How to Follow Scientists and Engineers Through Society*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Latour, B. (1999). *Pandora's Hope – Essays on the Reality of Science Studies*. Cambridge, Mass., Harvard University Press.
- Nowotny, H. & Scott, P. et.al (2001): "Rethinking Science: Knowledge and the public in an age of uncertainty". Cambridge, Polity Press.
- Pickering, A. (1990). Knowledge, Practice and Mere Construction. *Social Studies of Science*, 20: 682-729.
- Radder, H. (1992). Normative Reflexions on Constructivist Approaches to Science and Technology. *Social Studies of Science* 22:1, 141-73.
- Reason, P. & H. Bradbury (eds.) (2001) *Handbook of Action Research: Participative Inquiry and Practice*. London, Sage.
- Smith, B.H. (1988) *Contingencies of Value: Alternative Perspectives for Critical Theory*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Timmermans, S. and Berg, M. (2004) *The Gold Standard: A Sociological Exploration of Evidence-Based Medicine and Standardization in Health Care*. Philadelphia: Temple University Press.
- Verbeek, P-P. (2006) Materializing Morality, *Science, Technology and Human Values*, 31: 3, 361-80.
- Winner, L. (1993). Upon Opening the Blackbox and Finding It Empty — Social Constructivism and the Philosophy of Science. *Science, Technology and Human Values* 18: 3, 362-78.